№ 37 ՇԱԲԱԹ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1875 № 37

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆ 10 ՄԻՋԱԿ ՏԱՌԵՐԻ ՎՃԱՐՆ Է 1 ԿՈՊԷԿ:
Ցայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ՄԻ ԹԵՐԹ. ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 7 Ռ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
«Въ редак. газеты Пчела Арменіи»

ՈՒԹԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագրութիւնս խոնարհաբար խնդրում է այն անձանց, որոնք չեն վճարել մեր լրագրի բաժանորդագրութեան գինը, բարեհաճին շուտով ուղարկելու այն խմբագրութեանս։

ԹԻՖԼԻՍ 27-ԻՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

Մեղուի անցեալ համարում տպած նկարագրութիւնը Հաղպատ և Սանահնին վանքերի, անշուշտ ամեն հասացող մարդու վերայ տխուր տպաւորութիւն գործած է, որ և մեզ ստիպեց հետևեալ մի քանի խօսք գրելու հնութեանց նշանակութեան մասին։

Հնախօսութիւնը լուսաբանում է ազգի անցեալ պատմութիւնը, նորա անցեալ մտաւոր, բարոյական, ընկերական, ընտանեկան և քաղաքական կեանքը։ Ազգերի անցեալ պատմութիւնը հասնում է յետագայից մատենագրութեամբ, միայն լոկ գրաւոր մատենագրութիւնը չէ լրիւին պարզում ազգի կեանքը, սորա համար հարկաւոր է քննել և նորա թողած յիշատակարանները, որոնք նոյնպէս նորա կեանքի արտայայտիչքն են, նա մանաւանդ այն ազգերի մէջ, որոնց գրաւոր մատենագրութիւնը կամ աղքատ է եղել և կամ ենթարկվելով ժամանակի ամենածախ ժանիքներին նշանաւոր մասամբ ոչնչացել է։ Այս դասակարգին պատկանում է և մեր գրաւոր մատենագրութիւնը, որոյ նշանաւոր մասը կորած է. բայց սորա փոխարէն ազգի անցեալին տեղեկանալու համար Հայաստանի յիշատակարանները նշանաւոր միջոցներ են առաջարկում բանասէր անձանց։ Հայաստանի ամեն մասերը լի են հնութիւններով, որոնց շատ աննշան մասը միայն ենթարկված են, և այն շատ վեր ի վերոյ քննութեան։ Ամեն յիշատակարան ունի իւր պատմութիւնն, որ մերձակայ ժողովրդոց մէջ աւանդութեամբ, գոնէ մասամբ, մնացել է և այս աւանդութիւններն ոչ միայն պարզում են մեր ազգի անցեալը, այլ և նոքա հայ գրականութեան ծաղկման նպաստաւոր կարող են լինել, տալով առատ նիւթ մանաւանդ վիպասանութեան և բանաստեղծութեան։ Հնախօսութեան այս օգտաւէտ կիրքն է եղել պատճառը, որ նա լուսաւորեալ ազգերի մէջ այսօր իբրև առանձին գիտութիւն մշակվում է և անում է իւր մեծ ծառայութիւնը ազգերի անցեալը պարզելու համար։ Եւ այս շատ կարևոր է, որովհետև անցեալը կարգաւորում է ներկայն և սա դուշակ է ապագային։ Առանց անցեալը քննելու և նորան մերձաւորապէս ծանօթանալու չէ կարելի մի ժողովրդեան ներկայ վիճակը բարւոքել և նրան կանոնաւորապէս զարգացնել։ Ուստի և մեծ ծառայութիւն արած են և անում նոքա, որոնք ազգի հնութիւնքն և սոցա նկարագիրը մեզ աւանդել են, ինչպէս և նոքա որոնք այս հնութեանց պահպանութեան հոգս են քաշում։ Մեր յիշատակարանները մեծ մասամբ բաղկանում են վանքերից, եկեղեցիներից, նոյնպէս և յիշատակաքարերից և բերդերից. այս պատճառաւ էլ մեր հնութեանց պահպանութեան հոգսը գլխաւորապէս ընկնում են մեր եկեղեցական դասի վերայ, իբրև վանահայրերի և քահանաների վերայ։ Նոքա մեծ ծառայութիւն արած կը լինէին ազգին և գրականութեան, եթէ հոգային յիրաւի նրանց մնացորդները ամբողջութեամբ պահպանելու և ջանային հնութեանց նկարագիրներն և նոցա վերայ եղած արձանագրութիւններն ընծայելու ազգի բանասէրներին, որոնց շատ միջոց տուած կը լինէին ազգի անցեալ պատմութիւնը մշակելու համար։ Դժբաղդաբար այսպիսի հոգատար վանահայրեր շատ փոքր են պատահում մեր մէջ. ընդհակառակն ցաւօք սրտի ամեն ճանապարհորդ նկատում է, թէ որպիսի անխնայ կերպով են վարվում նոքա ազգի հնութեանց մասունքների հետ, ոչ միայն նրանց անխնամ թողնելով այլ և շատերը իրանց ձեռքով քանդելով հընութիւնքն և նոցա սուրբ քարերով իրանց ախտաբոյծ անձանց բնակարանը շինելով։ Երբեմն Տաճկաստանի կառավարութիւնը արգելեց հնութեանց յետ այդպէս բարբարոսաբար վարվելու. ուստի որքան աւելի պարտք կայ հայ հոգևոր իշխանութեան վերայ ուշադրութիւն դարձնելու այս հարցի վերայ և խստիւ պատուիրելու վանահայրերին զգուշութեամբ վարվել հնութեանց հետ և նրանց մաքուր պահել ու նորոգել։ Ցիրաւի շատ ծանր է ամեն բանասէր և զգայուն անձի համար տեսնել հոյակապ շինուածները վանքերի, ազգի նուիրական յիշատակարանները՝ թագաւորաց, իշխանաց և արժանաւոր, ազգին ու եկեղեցուն մեծ ծառայութիւնք արած, հոգևոր հովիւների գերազմանները անխընամ թողած, կանաչով, մամռով և աղբով ծածկած ու օրից օր անհետանալիս. մինչդեռ արժանապատիւ վանահայրերը ըստ մեծի մասին մեծ հոգացողութիւն ունին և խնամք տանում իրանց կենդանեաց և բանջարանոցներին։ Վանաց հա՞յր են նոքա, թէ իրանց կենդանեաց և բանջարների։ Հրաւիրում ենք այս առարկայի վերայ մեր բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան ուշադրութիւնը. որ գոնէ ազգի նշանաւոր վանքերը չդառնան աքսորանաց տեղի անխիղճների և անարժանների, այլ նշանակվին վանահայր բանասէր և բարեխիղճ անձինք, որոնք հասկանալով հընութեանց գինն ու նշանակութիւնը խընամք տանին նոցա պահպանութեան. չերիք է որքան քանդվել են ու կորել մինչև ցայժմ ժամանակի և բարբարոսների ձեռքով. մի՞թէ հարկ կայ, որ ներկայումս և մերայինք բարբարոսաբար վարվին իրանց նախնեաց յիշատակների հետ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՐՈՒՆ ԳԱԶԷԹ ՏՊՈՂ.

Կու խնդրիմ վուր իմ էս մէ էրկու խօսքիրը արժանացնիս ու տպիս քու գազէթիդ մէջ.

Պարո՛ն, մէ քանի օր սրանէն առաջ իմ տասներկու տարեկան վուրդուս իս ինքըս տարայ վանքի շկօլը, ու խնդրեցի վուր նրան վէկալնին էնդի. նա գրուստն ասիմ էս վրա իրիք տարին է վուր ջգրաշնի շկօլումը կարթում է, ամա քու ազիզ արիւը գիդենայ, վունց վուր իս հիմի փրանցուզէվար չիմ գիդի, էնէնց էլ նա էրկու խօսք հայէվար խօսիլ չի գիդի. իմ որ իս տարայ նրան վանքի շկօլը, նրա անումն ու ազգը գրեցին դաւթրումը, ու ասացին վուր էս ամսի տասնիրէքին բի կօսէ էստի ու ջուղաբը կու իմանաս, կաշկառինք աւսում. է վուր վէկալինք. իս էլ առխէյին գնացի իմ բանի, իս էլ մէ փէշաքար մարդ ամէն նմուտ խօ չիմ կանայ բան ու գործըս թողնի ու նրա էգնէն մանգայ, մինք էլ նրանով յինք օրը մէ կտուր հաց ուտում էնդու համա էլ ամսիս տասնիրէքին էրէխիս զըգեցի էնդի մէնակ ու նրան ասիլէն թէ գնա մէ տարի էլ մնա, կօսէ, էն ուսումնարանումը, վուրդի վուր ինչկի հիմի էիր կարթում ու մէկէլ տարի արի էստի, կօսէ:

Պարուն կարթացող, Աստու սիրուն դադաստան արէք էս անիրօւ բան է, ինչ միր հոգեփարցութիննէ անում, ախր վուրդի վարձքի բան է, վուրդի վուր միզք ու կրակ են, նրանց դուս ին անում, էլ մարդ ախար աւել պակաս ձէն չէ կարում հանի, չէ՞ վուր էդ շկօլը հոգու համա է շինած, չէ՞ վուր էնդի ազքատ մարթ ու խիղճներու վուրդիք պիտի մինձանան, հէրօխանածնիրու վուրդիքը տախտակի կտուր էլ խնայումին, իս վունց նրանց հացն իմ ուզում ու վունց ջուրը, էրնէկ մէ իմ էրեխին հայէվար կարթալ գրիլ ու խօսիլ սովըրեցնի, վուր տանիմ նրանց դուքան փեշակ սորվին, համա միր միղն է. վուր գիդեցել էին էն վուր էգեղեցումը ընտրում էին պատըքմաւորնիր, ջիանդամը մէ խօսք էլ խօմ ինձ կու համէր, իս գիդէի թէ ինչ կօսէի, ամա ժամանակը անցէ կացի, մնխլաս։

Քու հօրն օղորմի, պարուն գազէթ տըպող, սա ինձ համա մինձ ցաւէ ու դարդ ու առածու մօտէ կս դանգատը, խնդրիմ մէ պստի տիղ տաս սրան քու գազէթի մէջ ու թէ աստուծ ինձ չի կորցնի քու պատիւն էլ իս գիդիմ։

Խարազ Մաթուզ Ներսիսեանց.

Լնկէնիսթմի 8-ին
Քաղաք.

ՆԱՄԱԿ

Առ. Պ. Ս. Մ.

Ձեր գրաւոր աշխատութիւններէն «Մանկավարժական տարակուսանքներ մեր մէջ» անուն տետրակն, զոր նուէր ղրկած էիք, ստացայ կարդացի, մխիթարուեցայ և անձ շնորհակալութիւնս կը մատուցանեմ Ձեզ հրապարակաւ։

Երկար տարիներու յաջորդութենէ զկնի դուք կը յիշէք Ձեր բարեկամն, ձեր մտաց ծընունդն նուէր ղրկելով։ Թէ նուէրն և թէ նուիրողի բարեկամական անմոռացութիւնն հաւասարապէս սիրելի են։

Ես ցարդ լսած չէի, որ դուք Եւրոպայէն դարձած և Ներսիսեան դպրոցին Տեսուչ կարգուած էք. Ձեր տետրակէն իմացայ։ Ծանօթ չէի ձեր մանկավարժական կրթութեան ոգւոյն կամ ուղղութեան, ձեր տետրակի պարունակութեամբ ծանօթացայ։ Տեղեակ չէի նմանապէս ձեր դէմ վիճուած յուզումներուն, այն ևս տետրակէն գուշակեցի։ Ձեր նուէրն ինձ համար շատ բան պարզեց, թէև աւելի անազօտ պիտի լինէր ստացած գաղափարս, եթէ ձեր «Դպրոցական Սահմանադրութիւն» անուն տետրակն ևս ձեռս հասած լինէր։

Կը յուսամ, վաղ կամ անագան, այն ևս ստանալ և ծանօթանալ ձեր տեսչական վարչութեան ձևին և եղանակին։

Չը գիտեմ, որչափ ժամանակէն ի վեր Տեսչութեան պաշտօն կը վարէք, բայց ինչպէս կ՚երևի, ընդդիմութիւնն շուտով յուզուած է ձեր դէմ և սորա պատճառն թերևս այն է, որ ձեր տեսչական պաշտօնավարութեան ծրագիրն փութով գրական հրապարակը հանած էք և առիթ տուած, որ առանց ձեր դաստիարակական ոգւոյն՝ խորը թափանցելու՝ ուղղակի ձեր գիրը դատեն։

Արդէն ձեր պաշտօնն մի պատերազմ էր տգիտութեան դէմ նոյն իսկ դպրոցի մէջ, մի պատերազմ ևս գրական հրապարակի վերայ յարուցած էք ձեր դէմ, որով ի հարկէ կրկնապատկուած է ձեր պաշտօնի ծանրութիւնն։ Եթէ պարբերական հանդէսներն աջակցէին, թերևս թեթևութիւն լինէր ձեզ, բայց ինչպէս կարելի է աջակցութեան սպասել, քանի որ իմաստակութիւնն տակաւին աւելի քաջալերներ ունի քան իմաստութիւնն։

Որ կողմն դառնայք դիմադրութիւնն անխուսափելի էր, վասն զի ձեր մանկավարժական ուղղութիւնն, ինչպէս կ՚երևի ձեր տետրակէն, անհնարին էր, որ դիմադրութիւն չունենար։ Պատմական փորձերն արևու պէս ցոյց կը տան, որ ուր որ կրօնական — բարոյական զարգացման ջանքեր եղած են, այնտեղ միշտ դիմադրութիւնն աւելի գրգիռ և զայրոյթ ստացած է։ Այս գրգիռներն այնպիսի տարօրինակ երևոյթներով կը ներկայանան, որ մարդ կը շուարի, կը յուսահատի և տեղի կը տայ։ Շատ անգամ դիմադրութիւն կը տեսնուի նաև այն մարդիկներէն, որոնց բուն պաշտօնն էր կրօնական- բարոյական զարգացման սպասաւորել։

Ի հարկէ այս ամենը նախագուշակած էք դուք և այնպէս ձեր գործն սկսած։ Ուստի ձեր նախատեսութիւնն մի մեծ պաշտպան է ձեր արիութեան և անվհատութեան։ Մանկավարժական գիտութիւնն ինքնին մի զինուորութիւն է, և ով որ զինուորուած և ասպարէզ եկած է անշուշտ կանխաւ կշռած է թշնամւոյն զօրութիւնն։ Այն զինուորութիւնն, որ մեծ նպատակ ունի, այն զինուորութիւնն, որ մարդկութիւնն անբարոյականութեան և տգիտութեան գերութենէն ազատելու համար կը մարտնչի, այն զինուորութիւնն յաղթէ թէ յաղթեալ հռչակուի. դարձեալ յաղթանակը իւրն է. վասն զի մենք կը հաւատամք որ բարին անպարտելի է, երբ և իցէ յաղթութիւնն միշտ բարութեան կողմն է։ Դարեր կանցնին, սարքեր կը հոլովին, գիտութեան և բարոյականութեան չահատակներն վէրքեր կ՚ընդունին, կ՚անարգուին, իրենք կանցնին, բայց իրենց պաշտած սկզբունքն չ՚անցնիր, չ՚անհետիր, չը մեռնիր։

Այն ուսման նուիրական տաճարին մէջ ուր այժմ տեսչութեան պաշտօն կը վարէք դուք և ուր սնած եւ զարգացած է իմ մանկութիւնս ու պատանեկութիւնս, այն տաճարին մէջ, մի երեկոյ, զոր պիտի չը մոռնամ երբէք, վարժապետական նորահաստատ խորհրդոյ մէջ, ուր ներկայ էին նաև քանի մի ազնիւ և բանիբուն հոգաբարձուք, երբ խօսք բացուած էր կրթութեան վերայ, և երբ ես, կրօնական—բարոյական և ֆիզիքական դաստիարակութեան վերայ իմ գաղափարս աւելի պարզ կերպիւ բացատրելու համար, ասացի. «Աստուած արդէն մարդս հոգւով և մարմնով ստեղծած է և կրթութեան մէջ անշուշտ երկուսն ևս ուշադրութեան առնելու է, Արարչի նպատակին համեմատ ուղղութիւն տալու համար» վարժապետներէն մին սոսկալի կերպիւ զայրացաւ Աստուծոյ անունն տալուս համար, քանի մի սանձարձակ խօսքեր արտասանելով իմ դէմ. Ես լռեցի, վասն զի այն ականջներն, որ Աստուծոյ անունն լսել չէին ուզեր, իմ խօսքերս երբէք պիտի չը լսէին, թէև ջանայի բոլոր ճիգս թափել զինք համոզելու համար։ Զարմանալին այս է, որ վարժապետական խորհրդոյ մէջ Աստուծոյ անունն չը լսելու համար ականջներն խցող և զայրացող անձն, որ թերևս ուսումնականութեան մեծ նշան կը համարէր և կը յոխորտար. այժմ կը լսեմ որ վարդապետ ձեռնադրուած է և Աստուծոյ բանին քարոզ կարգուած։ Եւ աւելի զարմանալին այն է, որ նոյն անձի սանձարձակութեան, թերևս նպատակաւ, պաշտպան հանդիսացողի զաւակն այժմ սատար կը հանդիսանայ ձեր աշխատանաց հրատարակութեանն, որոյ պարունակութեան մէջ կեդրոն և նպատակ բռնուած է կրօնական — Բարոյական կրթութիւնն։

Այս կամիմ ասել. որ յուսահատելու չէ բընաւ, այսօր հարք կը հալածեն, վաղն որդիք պաշտպան կը հանդիսանան։

Խօսքս մանաւորելով պիտի ասեմ, որ Ներսիսեան դպրոցն շատ տարբեր օրեր տեսած է. շատ դէպքերու հանդիսարան եղած է։ Ժամանակ եղած է, որ դաստիարակութեան նպատակէն դուրս ընթացից մէջ գտնուած է. ժամանակ եղած է, որ կրօնական — բարոյական, մտաւորական և ֆիզիքական դաստիարակութեան նշոյլներ արձակած է. ժամանակ եղած է, որ հոգին հալածուելով՝ լոկ ձևաբանութեան տեսարան եղած է։

Տասն տարի է, որ ես ամենևին տեղեկութիւն չունիմ այդ դպրոցի մասին, և այսօր միայն ձեր ընծայէն կիմանամ, որ դուք տեսուչ կարգուած էք։ Ուրախ եմ ձեր տեսչութեան մասին և կը փափաքիմ որ յարատեւութիւն ունենայ։ Վասն զի եթէ յարատեւութիւն լինի, արդիւնաւորութիւնն անկասկած է։ Այս մասին գեղեցիկ գրաւական է ձեր տետրակն, որով սիրտ ունեցողն կարող է ձեր սիրտն զգալ, կրթութեան բուն նպատակն հասկացողն՝ կարող է ձեր նպատակն չօշափել։

Մի դաշտի ընդարձակութեան ամբողջութիւնն տեսնելու համար՝ խիստ բարձր տեղ կանգնելու է։ Մի գրուածքի իմաստներէն ամբողջութիւն կազմելու և մտաց առաջև պատկերացնելու համար՝ նպատակին բարձրութենէն դիտելու և նայելու է։ Նպատակն գրուածքի տեսակէտն է։ Ձեր գրուածքի տեսակէտն է կրօնական —բարոյական զարգացումն, սրտի և զգացմանց ազնուացումն, հոգեկան կենաց զարթուցումն ու զօրացումն, որոց մէջ է և մարդոյ ճշմարիտ ուրախութիւնն ու երջանկութիւնն։ Ամեն ուսմունք այս նպատակին մէջ պիտի կեդրոնանան. բնութեան և մարդոյ ուսումն Աստուծոյ ուսման պիտի առաջնորդեն։ Այս մեծ նպատակէն արտաքոյ դաստիարակութիւն կարող չէ ունենալ մի այլ հիմնաւոր նպատակ.

Եւ այս նպատակն այնչափ վսեմ է, որ իւր վսեմութեան մէջ կը պարունակէ արդէն առընչութիւն և կարևորութիւն ամեն ուսմանց և գիտութեանց։ Անհնարին է, որ այս նպատակն լիովին հասկացողն միակողմանի դաստիարակութեան սպասաւոր և ջատագով լինի, ինչպէս կամին նկարագրել զձեզ՝ ձեր քննադատներն, անտեսութեան տալով այն գեղեցիկ բացատրութիւնները, որով բացատրած էք բովանդակ ուսմանց կարևորութիւնն մի գլխաւոր նպատակի համար։

Գիտեմ անշուշտ, ձեր տետրակն ղրկելով ինձ քննութեան կըսպասէիք, քան թէ այսպիսի մի նամակի. բայց անկեղծութեամբ կասեմ, որ ձեր նպատակն այնքան գրաւեց զիս, որ ես մոռացայ մանաւոր թերութիւններն, որոնք նպատակի ընդարձակութեան մէջ կ՚անհետին։ Թող այլք գիրն քննելով մխիթարուած լինին, իսկ ես՝ ամբողջ պարունակութեան ոգին զգալով և սիրելով։

Մ. Վ.
(ՍԻՕՆ).

Ցաւելով կարդում ենք ,,Լոյս՛՛ շաբաթաթերթում Կ. Պօլսոյ ազգային ժողովի վիճակի հետեւեալ համառօտ նկարագիրը՝ ժողովի, որոյ վերայ է բոլոր Տաճկահայոց յոյսը։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՑ.

Ազգային կրօնական, քաղաքական և խառն ժողովներն գրեթէ չորս շաբաթէ ի վեր օրինաւոր նիստ ըրած չեն մեծամասնութիւն չը գոյանալուն պատճառաւ: Այսպիսի տարտամ ընթացք մը բնականապէս բարեգուշակ չը կրնար ըլլալ, վասն զի խումբ մը կենսական գործեր և խնդիրներ երեսի վրայ մնացած են և շատ ազգայիններ ալ ժողովոց օրերն ընդունայն Պատրիարքարան կ'երթեն և ընդունայն ետ կը դառնան: Ազգային Թերթերէն ոմանք ժողովրդեան տրտունջներուն և բողոքներուն արձագանքն եղած իրաւամբք ցաւ կը յայտնեն. վասն զի երբ օրինաց գործադիր իշխանութիւնը անփոյթ կենայ, նոյն իշխանութեան իրաւասութեանը ներքև գտնուող ժողովրդեան վիճակն ու կացութիւնն մինչև անխուսափելի վտանգներու կրնայ դիմել:

Մ՛եք այս զանցառութեան բուն շարժառիթն ու պատճառն թէև չենք գիտեր, բայց և այնպէս չենք ուզեր հաւատալ որ Բարձրաշնորհ Սրբազան Պատրիարք Հօր և ժողովականաց մէջ գժտութիւն մը կամ անհամաձայնութիւն մը ծագած ըլլայ, ինչպէս ոմանք կ'ըսեն: Մեզ կը թուի թէ անձնական պզտմունք կամ ասոր մերձաւոր պատճառներ արգելք ըլլան ժողովոց նիստերուն օրինաւոր շարունակութեան:

Բայց արդարութեամբ խօսելով այս պատճառն ալ չկրնար արդարանալ ժողովրդեան և լրագրաց տրտունջմանց և բողոքներուն առջև. և յուսով ենք որ Բարձրաշնորհ Սրբազան Պատրիարք Հայրն մեր այս անկեղծ յայտարարութիւնն ի նկատի առնելով կ'փութայ վարչական մեքենան նախկին ներդաշնակութեան մէջ դնել և օրինաւոր ուղղութիւն մը տալ. այս կը պահանջէ Եկեղեցւոյ և Ազգին ներկայ շահն ու օգուտը:

Գեր. Սանտալճեան Ստեփաննոս Եպիսկոպոսի մասին թէ Տաճկաստանի Հայ Թերթերում և թէ մասնաւոր նամակներով զանազան լուրեր տարածուեցան: Ոմանք ասացին թէ Նորին Սրբազնութիւնը թողել է եկեղեցականութիւնն և դառել է աշխարհական և ամուսնացել է. այլք՝ թէ նա հրաժարուած է Ս. Էջմիածնայ միաբանութիւնից ինչ ինչ պատճառներով և մտել է աշխարհական կոչման մէջ:

«Լոյս» շաբաթաթերթը հերքում է յիշեալ լուրերը, հաղորդելով որ Նորին Սրբազնութիւնը, թողնելով քարոզչութեան պաշտօնը Կ. Պօլսոյ Սբ. Հրեշտակապետ եկեղեցում, մեկնուել է Պօլսից Վիեննայ օդափոխութեան համար եկեղեցական սքեմով, վերարկուով և գլխարկով:

Խմբագրութեանս ստացած տեղեկութեանց նայելով, յիշեալ եպիսկոպոսը գնացել է Վիեննայ իւր մի բարեկամի հետ ոչ միայն օդափոխութեան համար, այլ և Սբ. Էջմիածնայ աթոռի մի քանի տարուայ մանրամասն հաշիւները տպագրելու դիտաւորութեամբ:

—

Պ. Խորայէլ Փանուէլեանցը մեզ Շուշայից հաղորդում է, որ Խորէն վարդապետ Ստեփանէն մտադրուել է իւր հրաժարական ողջոյն տալու քաղաքին: Հայր սուրբի այդ մտադրութեան առիթ են եղել մի քանի անձինք, որոնք, գնալով նորա մօտ սկսել են հայհոյել այնպէս որ արժանապատիւ հայրը հարկադրըւած է եղել այդ անկոչ հիւրերից ազատուելու համար տալ նոցա 25 ռ.:

Ցաւում ենք, որ այսպիսի տմարդի միջոցներն ու վարմունքը ստիպում են արժանապատիւ հօրը թողնելու Շուշի քաղաքը:

—

«Մասիսում» վերջին անգամ շարունակ մի քանի համարներում տպած է չափազանց գովասանական նամակ Շուշիից Խորէն վարդապետ Ստեփանէի մասին. այդ նամակների ոճը մեզ յիշեցնում է հին «Հայկական Աշխարհը», որի խմբագիրն էր Խորէն վարդապետ Ստեփանէն աշխարհական ժամանակ:

—

Մասիսում կարդում ենք.

Վսեմ. Տատեան Յարութիւն էֆէնտին արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական անուանիլն՝ ինչպէս մեր ազգին՝ նոյնպէս և օտար ազգաց ալ գոհութիւն պատճառած 'է: Այս ընդհանուր գոհութիւնն անժխտելի ապացոյց մ'է ոչ միայն իւր բարձր արժանեաց, այլ և իւր ազնիւ բնաւորութեան, որով ամենուն համարմանը հետ և համակրութիւնը գրաւած է իրաւամբ:

—

Պ. Արարատը գրում է.

Օգոստոսի 12-ին բաղդ ունեցայ այցելութիւն անելու Դուշէթու նորաբաց տղայոց հոգևոր ուսումնարանին: 30-ի չափ Հայ մանուկներ ժողոված արժ. Յովհաննէս քահանայ Տէր Յարութիւնեանցի շուրջը՝ ուսանում էին ուրախութեամբ իւրեանց պապերից վաղուց մոռացուած Հայ լեզուն:

Արժանի է գովասանութեան վերև յիշուած հայրը, որ այսպիսի կարճ ժամանակում յաջողեցաւ իւր բարի վարք ու բարքով գրաւել Դուշէթու Հայոց սրտերն և բանալ վերոյիշեալ ուսումնարանը:

Մինչև ուսումնարանի պահպանութեան համար աղբիւրներ գտնելը և ուսուցչի հրաւիրելը, Տէր Յովհաննէսն է անում ձրի դասատուութիւնը: Երկրն հրաւիրում ենք Թիֆլիսի Թեմական վերատեսուչ արժ. Ս. Քահանայ Տէր Ստեփաննոսեանցի ուշադրութիւնը այս ուրախացուցիչ հանգամանքի վրայ:

—

Այսօր Հայ դերասանական խումբը, յօգուտ Տաճկաբնակ սովալլուկ Հայերի կը ներկայացնէ ամառնային թատրոնում «Խաթա-բալայ» կոմէդիա:

Կրկին յիշեցնում ենք Թիֆլիսի Հայ հասարակութեանը մեր Տաճկաբնակ սովալլուկ Հայ եղբարց տխուր վիճակը, հրաւիրելով նորան գոնեա այս անգամ ներկայ գտնուելու այդ ներկայացմանը:

—

Խմբագրութիւնս ստացաւ «Արարատ» ամսագրի օգոստոս ամսուայ համարը, որի վերջին մասը պակաս է 313 երեսից, ուստի խնդրում ենք յիշեալ ամսագրի խմբագրութիւնից ուղարկել մեզ պակաս թերթերը:

—

Պ. Բզնունին հաղորդում է մեզ Ախալցխայից հետևեալ լուրերը.

Լսում ենք որ Ախալցխայ վարդանեան և «Նոր Արշալոյս» ուսումնարաններին տրուած է Թեմական վերատեսչից պրօգրամմայ, որը հաւասար է Կարապետեան և Եղիսաբեթեան ուսումնարանների պատրաստական դասատանց պրօգրամմային: — «Նոր Արշալոյս» ուսումնարանը կոչուել է «Շուշանիկեան» անունով և մեծ. Վարդան աղա Վարդանեանցի թոյլտուութեամբ նոյն ուսումնարանը ձրիաբար յիշեալ անձի շինած եկեղեցւոյ գաւթում եղած շինութեան մէջ, Վարդանեան ուսումնարանի վերի հարկը, տեղափոխուելու է: — Այդ պատճառով Ս. Փրկիչ եկեղեցուց տարեկան 540 ռ. օժանդակութիւն տրուելու է նոյն «Շուշանիկեան» ուսումնարանին, որի կառավարիչը, ասում են, որպէս թէ համաձայն չէ այդ բանին՝ հետևաբար վերատեսչի կարգադրութիւնքը մինչև այժմ դեռ թղթի վրայ մնացած են:

— Կարապետեան և Եղիսաբ. ուսումնարաններում երկրորդ դասատուններ չեն բացուել, այլ որոշուել է առաջին դասարաններում անց կենալ երկրորդ դասարանի կուրսը. իսկ պատրաստականների բարձր բաժանմունքներում առաջին դասարանների կուրսը:

— Նորահաստատ հոգաբարձուք սեպտեմբերի 1 ից սկսել են իւրեանց գործունէութիւնը:

— Նորընտիր երեցփոխանի հաստատութիւնը մինչև այսօր չկայ: — Այդ բանը հարկաւոր է շտապացնել առաւել նորա համար, որ այժմեան երեցփոխանի պաշտօնակատարի հաշիւներն են բաւական հնացած, իսկ հին ջրերն, ինչպէս յայտնի է, հոտելու յատկութիւն են ստանում:

— Քաղաքիս Հայ թատրոնասէրների խումբը դիմելով դեռ Թեմակ. վերատեսչին խնդրեց հրաւէրք տալ իւրենց ժամանակ առ ժամանակ բարեգործական նպատակաւ ներկայացում տալու ազգային ուսումնարանների մինում կամ միւսում: — Երբ արժ. վերատեսուչ հայրը այդ մասին խորհուրդ հարցրեց պ. պ. հոգաբարձուներին, սրանք միաձայն յայտնեցին իւրենց համաձայնութիւնն և ցանկութիւնը և այսպէսով, ուրեմն այսուհետև թատրոնասէրք կարող են անարգել տալ իւրեանց ներկայացումները:

ՆԵՐՔԻՆ

ԱԲԱՍ—ԹՈՒՄԱՆ.

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» Լրագրի):

—

Աբաս—Թումանը, որ յայտնի է իւր հանքային ջրերովը, գտնվում է Թիֆլիսի նահանգում, Ախալցխայի գաւառում: Թիֆլիսից այնտեղ գնալ ցանկացողը պիտի փոթի-թիֆլիսեան երկաթուղով գնայ մինչև Միխայլովօ կայանը և այնտեղից փոշտի ձիաներով՝ Բորժոմ, Ախալցխայ և վերջապէս Աբաս-Թուման, որ անում է մօտ 100 վերստ: Ճանապարհը Միխայլովոյից սկսած մինչև Բորժոմ շատ գեղեցիկ է. համարեայ թէ բոլոր ժամանակը գնում էք անտառի միջով, ամենագեղեցիկ շոսէի վրայով. բայց Բորժոմից սկսած, քանի աւելի մօտենում էք Աբաս-Թումանին, այնքան ճանապարհը առաւել նահապետական դրութիւն է ստանում, այնպէս որ վերջին իջևանից՝ Ախալցխայից դուրս եկողը կը դժուարանայ գուշակել, թէ որքան ժամում նա կը գնայ մնացած 23 վերստն և թէ արդեօք ողջ և առողջ կը հասնի նա Աբաս-Թուման, թէ կը տանի այնտեղ իւր հետ և մի նոր ակարութիւն՝ կոտրած ոտներ կամ ձեռքեր:

Աբաս-Թումանը գտնվում է ձորերի մէջ և շրջապատուած է անտառով, որ բաղկացած է սօսի ծառերից: Այդ ձորերի միջով անցնում է Աբաս-Թումանկա գետակը, որի երկու կողմումն էլ գետեղուած են անկանոն կերպով փայտեայ և քարեայ շինութիւններ: Ձմեռը այդ շինութեանց մէջ, բացի պահապաններից, համարեայ թէ ոչ ոք չէ բնակվում, բայց յուլիս ամսին, երբ Աբաս-Թումանը լըցվում է այցելուներով, դուք դժուարութեամբ կը գտնէք մի անկիւն ձեր բնակութեան համար, եթէ միայն առաջուց չէք հոգացել դորա մասին: Նա մանաւանդ մեծ բազմութիւն կար այս տարի և այդ պատճառաւ էլ բնակարանները սարսափելի գներով էին վարձուած. մի փոքրիկ և կեղտոտ սենեակ, որի մէջ քաղաքում դժուար թէ ձեր ծառան էլ համաձայնի բնակվել, արժէ ամառը 30—100 ռ., իսկ մեծ բնակարանները, 4—7 սենեակներից բաղկացած, 200—300 ռուբլի: Բայց, չընայելով գների զանազանութեանը, Աբաս—Թումանի բոլոր շինութիւններն էլ ունին մի զարմանալի յատկութիւն. ամենայն անգամ, փոքր ի շատէ մեծ անձրև գալուս, դուք պիտի ամպհովանու տակ նըստէք, իսկ եթէ ամպհովանի չունիք, առաւել լաւ կանէք դուրսը մնաք, որովհետև այնտեղ ձեր գլխին գոնէ չի թափուիլ ցեխի հետ խառնուած անձրև: Իսկ սենեակում գտնուած իրեղէնների մասին մտածելը այդ ժամանակը ի հարկէ բոլորովին աւելորդ է, որովհետև որ կողմն էլ որ չը դնենք նոցա մի և նոյն է անձրևը պիտի թրջէ: Եւ զարմանալին այն է, որ որքան առաւել շատ արժէ մի բնակարան, այնքան նորա մէջ անձրևը աւելի մուտք ունի: Բայց այդ փոքրիկ անյարմարութիւնը ի հարկէ մի աննշան բան է, եթէ մըտաբերենք, որ Աբաս-Թումանում ժողովում են հիւանդներ՝ բժշկուելու համար, ուրեմն ինչ դժուարութիւն կայ այլ հիւանդութեանց հետ ի միասին բժշկվել և ռևմատիզմից, նա մանաւանդ որ այդ հիւանդութեանը Աբաս-Թումանի ջրերը շատ են օգնում:

Աբաս-Թումանի հանքային ջրերը ծըծմբայ-ալկալեան են և թէպէտ նոքա բաժանվում են երեք տեսակ (բողատիրսկի, զմեինի, զոլոտուշնի), բայց այդ բաժանմունքը հիմնուած է գլխաւորապէս ջրերի տաքութեան աստիճանի և նոցա մէջ պարունակվող ալկալիների քանակութեանց վրայ: Ամենատաք ջրերի (բողատիրսկի) աստիճանը հասնում է մինչև 39° R, իսկ ամենասառը (զոլոտուշնի)՝ մինչև 26°: Ջըրերում լողացողների համար շինած են ամենախղճուկ ձևով փայտեայ համարներ և լողանալ ցանկացողը սկզբն պիտի ըստանայ բժշկից գրաւոր թոյլտուութիւն, որ և ներկայացնում է ջրերի կառավարչին, իսկ սա նշանակում է նորան որոշեալ ժամ և համար, և այնուհետև նա կարող է ամբողջ ամառ այդ որոշեալ ժամում և համարում լողանալ: Ամեն մի անգամ լողանալու համար վճարվում է 10 կամ 20 կոպ., նայելով թէ սառը ջրի հետ խառնած հանքային ջրումն են լողանում, թէ միայն հանքային ջրում: Ամենայն լողացողի համար նշանակուած է կէս ժամ ժամանակ և այդ բանը շատ անգամ պատճառ է լինում զանազան անքաղաքականութեանց, որովհետև կէս ժամում շատ անգամ հազիւ հազ միայն ջուրը լցվում է ձեր աւազանը. իսկ ձեր ժամանակը անցնում է և հետևեալ պարոնը գալիս է և պահանջում դուրս գալ համարից:

Աբաս-Թումանի ջրերի ազդեցութեան մասին առհասարակ շատ հրաշքներ են պատմում և այդ է պատճառը, որ ամենայն տարի այստեղ ժողովում են Կովկասու ամեն անկիւններից ամենատեսակ հիւանդներ: Բայց մենք կարծում ենք, որ ոչ այնքան Աբաս-Թումանի հանքային ջըրերն են օգնում հիւանդներին, որքան նորա հրաշալի օդն և խմելու ջուրը: Բայց, բացի գեղեցիկ բնութիւնից, կեանքի ամենահարկաւոր յարմարութիւններն Աբաս-Թումանում չորոնէք: Ճշմարիտ է, այս տարի կային մինչև անգամ չորս հիւրանոցներ, որոնցից երկուսն անանուն են, իսկ միւս երկուսը „Կրօնշտադտ" և „Արարատ" անուններն են կրում իւրեանց վրայ, բայց այդ հիւրանոցները միմեանցից զանազանվում են միայն քանակութեամբ՝ թէ նոցա մէջ տեսակ տեսակ թուղթ խաղացողների և թէ կերակրների մէջ գտնուած ճանճերով և նորանով, որ առնելով մի շիշ գինու համար 60 կամ 80 կոպ., մի հիւրանոցում առաւել քացախած գինի են ձեզ խմցնում, քան թէ միւսում, հաւատացնելով մի և նոյն ժամանակը, թէ այդ գինին քացախած չէ, այլ միայն մառանոշ (թթուաշ) է և թէ լիմոնադով նա շատ համեղ է լինում: Իսկ հիւրանոցների տէրերից առաւել լաւ միջոց է գտել փող աշխատելու Աբաս-Թումանու գինեվաճառ՝ պ. Սուրէնեանը, որ բացի թանգ գներով իւր թթու գինիքը ծախելուց, օգուտ է քաղում անփորձ և միամիտ մարդկանցից և ս ...

Եւ առհասարակ, մեր այս տարուայ խանութատէրերը, մեծից սկսած մինչև փոքրը, օգուտ քաղելով իւրեանց դրութիւնից, ըստ չափու կարողութեան աշխատում են իւրեանց գրպանների մասին:

Ինչպէս որ բոլոր հանքային ջրերում ընդունված է, Աբաս-Թումանում ևս, հասարակութեան բաւականութեան համար, կայ երաժշտութիւն, որ հրաւիրուած է Ախալցխայից: Ամենայն հինգշաբթի և կիւրակէ, երեկոյեան 7-ից մինչև 11 ժամը, լինում են մի փայտեայ բալագանաձև շինութեան մէջ պարեր՝ մեծերի համար, չորեքշաբթի՝ երեխայոց համար, իսկ երեքշաբթի և ուրբաթ առաւօտեան երաժիշտները ցոյց են տալիս մեզ իւրեանց գիտութիւնը զանազան յայտնի և անյայտ օպերաների մէջ: Թէպէտ թերահաւատներից ոմանք հաւատացնում են, թէ այն 300 ռ. փողը, որ ստանում են հասարակութիւնից այդ հրաւիրուած երաժիշտները, պէտք էր, ընդ հակառակը, նոցանից առնել, միայն նոցա լսելու համար, բայց մենք այդ աւելի չար լեզուների բամբասանք ենք համարում, քանի որ տեսանում ենք, ինչպէս թէ գեղեցիկ և թէ տգեղ սեռը ուրախութեամբ թռչտում են, թէև գուցէ երբեմն աւելի զօրութեամբ հասկանալով երաժիշտների ածածների իմաստը: Իսկ պարելու համար շինած բալագանը, երևի, չը կամենալով յետ մնալ Աբաս-Թումանի միւս շինութիւններից, անձրևի ժամանակը շատ անխնայ կերպով թրջում է իւր այցելուներին: Բայց մեր պարողները, կամ աւելի ուղիղն ասել՝ գիմնազիոնի աշակերտուհիներն և երիտասարդ իւնկերներն և պրապորշչիկները, միակ միջոց գտնելով միմիայն Աբաս-Թումանում ցոյց տալու իւրեանց սովորած պարերն և կամ նոր սկսելով նոցա ուսումնասիրելու, քաջութեամբ տանում են անձրևի հալածանքը, միջոց տալով միևնոյն ժամանակը և երաժիշտներին աւելի կատարելագործվելու իւրեանց արուեստում: Եթէ մեր այս սովորական զուարճութեանն աւելացնենք և այն, որ մենք օրը երեք անգամ լսում ենք մի այլ երաժշտութիւն ևս, այն է՝ փառօղով սարեր քանդելը և դորանից մեր պատուհանների և փայտեայ կտուրների կոտրվելը, դուք այն ժամանակ կստանաք մի որոշ գաղափար մեր Աբաս-Թումանի ամենօրեայ կեանքի մասին: Առաւօտները մենք լողանում ենք հանքային ջրերում, իսկ երեկոները մենք զբաղուած ենք պարով կամ երաժշտութիւնով:

Այժմ մենք դառնանք դէպի մեր այս տարուայ մի քանի պատահական զուարճութիւնները: Դեռ ևս անցեալ տարի բըժշկապետ Ակոլովի մտքում ծագել էր մի գեղեցիկ գաղափար հիմնել Աբաս—Թումանում 30 անձանց համար մի աղքատանոց, ուր որ չքաւոր հիւանդները կարողանային ձրի ապրել և բժշկվել, և այդ նպատակաւ, նոյնպէս անցեալ տարի, ժողոված էր վիճակախաղից 500 ռուբլի: Այս տարի, օգոստոսի մէկին, այդ աղքատանոցի հիմքը օրհնուեցաւ բաւականին հանդիսաւոր կերպով: Առաւօտեան 8-ը ժամին ժողոված էր հիմք դցելու տեղում մի փոքրիկ հասարակութիւն, ուղղափառ և Հայ հոգևորականութիւնքը, որոց թըւումն կար և Ղարաբաղու վիճակաւոր Սարգիս Արքեպիսկոպոսը: Երբոր աղքատանոցի հիմքը դցուեցաւ, հոգևորականութիւնքը օրհնեցին նորան և ապա կատարեցին մաղթանք կայսեր և նորա տան համար: Սորանից յետոյ բժշկապետ Ակոլովը դիմեց ռուսերէն լեզուով հասարակութեանը, բացատրելով նորան հիմնարկութեան նշանակութիւնն և օգուտը: Միևնոյն բովանդակութեամբ ասաց մի քանի խօսք վրացերէն լեզուով Ախալցխայի հաշտարար միջնորդ՝ պ. Մեսխիևը, և ապա առաջարկուեցաւ ստորագրութիւն յօգուտ աղքատանոցի, որից գոյացաւ 100 ռ. աւելի գումար: Սորանով վերջացաւ հանդէսը և բոլորեքեան երաժշտութիւնով վերադարձան տուն: Միևնոյն օրը, պարելու բալագանում, նշանակուած էր, նոյնպէս յօգուտ աղքատանոցի, պարի երեկոյ: Տոմսըքն արժէր մի ռուբլի: Բալագանը զարդարուած էր, թէև բաւականին անճաշակ կերպով, պսակներով և ծառերով: Բալագանի թէ աջ և թէ ձախ կողմերում, սեղանների վրայ, դրըսած էին ամենատեսակ ուտելիքներ և խմիչքներ և քընքոյշ սեռը, սեղանների մօտ կանգնած, առևտուր էր անում, և որովհետև բըժիշկները այդ երեկոյ խրատունք էին տըւել իւրեանց բոլոր ներկայ գտնող հիւանդներին ամենայն բան ուտել և խմել, այդ պատճառաւ էլ, կարծում ենք, այդ երեկոյից գոյացաւ այնպիսի մի նշանաւոր գումար—մօտ 600 ռուբլի: Բայց երեկոն դարձաւ առաւօտ, որովհետև պարը շարունակուեցաւ մինչև առաւօտեան 6 ժամը, և այդ բանը ի հարկէ ամենայն կողմանէ շատ օգտակար էր, որովհետև միայն շնորհիւ այդ հանգամանքին ժողովեցաւ այնքան մեծ գումար յօգուտ աղքատանոցի:

Միևնոյն բարեգործական նպատակաւ օգոստոսի 13 և 18 Թատրոնասէրները տուեցին ռուսերէն և վրացերէն ներկայացումներ: Առաջին անգամ ներկայացրին Ռուսերէն լեզուով՝ „Наши жены пропали“ և „Мой маленькій капризъ“ վոդեվիլները և վրացերէն՝ „Хочу быть княгиней“, իսկ երկրորդ անգամ, նոյնպէս ռուսերէն լեզուով, կրկնեցին երկրորդ վոդեվիլը և ներկայացրին՝ “Картинка съ натуры“. Որովհետև բարեգործական նպատակաւ տուած Թատրոնասէրների խաղի մասին ընդունուած է, ինչպէս հանգուցեալների մասին, կամ լաւ խօսիլ և կամ ոչինչ, այդ պատճառաւ էլ մենք առաւել լաւ ենք համարում ոչինչ չասել, միայն չենք կարող չը խոստովանել, որ պ. Սկորովը վերջին վոդեվիլում շատ գեղեցիկ էր ծառայի դերում: Վրացերէն ներկայացման մէջ մենք ուշք դարձրինք միայն մի բանի վերայ. տուած վոդեվիլը գըլխաւորապէս հիմնուած է նորանում, որ ծաղր է առնվում մի հայ վաճառական: Այդ գլխաւոր հայ վաճառականի դերի համար Աբաս-Թումանում ոչ ոք չըգտնուեցաւ, և այդ պատճառաւ Ախալցխայից դորա համար հրաւիրեցին մի պարոն՝ որ ամբողջ երկու շաբաթ այդ նպատակաւ բնակվում էր Աբաս-Թումանում և ապա դուրս եկաւ բեմ՝ հայերին ծաղրելու համար: Եւ ի՞նչ էք կարծում, ո՞վ էր այդ բարեհոգի և անձնազոհ պարոնն. մի հայ մարդ՝ պ. Ղորղանեանն:

Թատրոններից գոյացած գումարը յայտնի չէ: Առհասարակ, շատ ցանկալի կը լինէր, որ ազգատանոցի վարչութիւնը ներկայացնէր հասարակութեանը, տպագրութեան միջոցաւ, իւր բոլոր ելևմտից մանրամասն հաշիւները:

Այլ ևս ի՞նչ է մնում մեզ ասելու: Օգոստոսի 15-ից սկսած հասարակութիւնը սկսեց Թողնել Աբաս-Թումանը և այսօր, սեպտեմբերի մէկին, համարեայ Թէ ոչ ոք էլ չէ մնացել այստեղ:

Ի վերջոյ՝ Աբաս-Թումանին սպասում է գեղեցիկ ապագայ. կառավարութիւնը արդէն նշանակել է 400 հազար ռուբլի փող՝ Աբաս-Թումանը միանգամայն վերանորոգելու համար: Բոլոր շինութիւնները քանդուելու են. նոցա փոխարէն աւելի կանոնաւորները պիտի շինուին, հանքային ջրերի համար մի փառաւոր շինութիւն պիտի լինի. բացի դորանից, պիտի շինուի մեծ տարածութեամբ մի զբօսատեղի, շինուի ձիաքարշ երկաթուղի նորա մէջ և շուտ մինչև Բորժոմ և Քութայիս: Մի խօսքով՝ Աբաս-Թումանը 4—5 տարուց յետոյ այլ ևս ճանաչել չէ կարելի և նա այն ժամանակը անշուշտ դառնալու է ամենագեղեցիկ ամարանոցը բոլոր կովկասի համար:

Վ. Ե.

ԱՆԱՆՈՒՐ

(Թղթակցութիւն „ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“ Լրագրի):

—

Անանուր գիւղը գտանվում է Թիֆլիսից դէպի հիւսիս 66 վերստ հեռաւորութեամբ: Այս գիւղը ընկած է մի խոր ձորի մէջ՝ չորս կողմից կովկասեան բարձր անտառապատ սարերով շրջապատուած:

Գիւղի արտաքին շինուածքը՝ որ ձգվում է Արագւայ գետի աջ եզերքի վերայ երկարութեամբ, գեղեցիկ է. տների մի մասը կառուցած է Եւրոպացւոց ճաշակով և իւրաքանչիւր տան առաջ կայ փոքրիկ պարտէզ կամ այգի: Անանուրը հարուստ է բազմաթիւ սառն աղբիւրներով և գետերով, որոնց մէջ նշանաւոր է Արագւայ գետը, որ սկիզբն առնելով հիւսիս-արևելեան սարերից՝ հոսում է քերելով մեծ կովկասի ճիւղերի ժայռոտ ստորոտները և վերջապէս խառնվում Կուր գետի հետ: Այս գիւղը — վկայում են մի քանի հնութեան յիշատակարաններ պէտք է եղած լինի վրաց Թագաւորութեան նշանաւոր քաղաքներից մինը, բայց արշաւելով պարսիկները վրաստան, հասցրել են և վերոյիշեալ գիւղին իւրեանց անգութ հարուածը. օրինակ՝ ա. սորանից դէպի հիւսիս և արևելք ճանապարհների վերայ եղած ամուր ամրոցները (առաջինը շինած է Ռուսաց կայսրութիւնից և երկրորդը բարբարոս ազգերից պաշտպանութեան համար), որք այժմ անխնամութիւնից աւերակ են դարձել. բ. այն լայն պարիսպը, որ շրջափակում է գիւղի կենդրոնը, որ նոյնպէս մեծ մասամբ փլատակուած է, և գ. այն հրաշալի վրաց Սբ. Աստուածածնայ վանքը, որ բարձրանում է գիւղին կից սարի վերայ և որ կառուցած է սրբատաշ քարերից: Որպէս վանքն՝ նոյնպէս և նորա չուրջը գտանուած բազմաթիւ աշտարակները և մատուռները շինած են, ինչպէս նշմարվում է վանքի վերայ փորագրած արձանագրութիւնից, սորանից 300 տարուց առաջ. այս վանքը երևելի է աւելի նորանով՝ որ իւր մէջ ամփոփում է նշանաւոր վրաց իշխանների և մետրապօլիտների ոսկորները:

Անանուրի կլիման առողջարար չէ, սորա պատճառը գիւղի աշխարհագրական դիրքն է: Սա ունի 51 տուն՝ 26-ը Հայք են, իսկ մնացածները վրացիք: Սոքա վճարում են տէրութեան 469 ռ. 20 կոպ. հարկ: Այստեղի բնակիչները պարապում են վաճառականութեամբ և երկրագործութեամբ: Վաճառականութեամբ պարապում են Հայերը, որոնք և կազմում են բնակչաց հարուստ դասակարգը, իսկ վրացիքը պարապում են երկրագործութեամբ: Թէ Հայերը և Թէ վրացիքը չունին ուսումնարան և լուսաւորութեան ցածր աստիճանի վերայ են գտնվում. ինչպէս տեղեկացանք բերանէ 'ի բերան աւանդութիւններից տեղացի Հայոց նախնիքը գաղթել են մեծ Անի քաղաքից: Ցաւալի է նկատել, որ նոքա մնալով օտարի իշխանութեան ներքոյ, ընդունել են նոցա սովորութիւններն և նախապաշարմունքներն և հետզհետէ մոռանալով մայրենի լեզուն, այժմեան Հայերը միայն հայութեան լոկ անունն են կրում. Հայերը ունին մի եկեղեցի Սբ. Աստուածածնայ անունով, որ գտանվում է գիւղի միջումը (այս եկեղեցին շինած է տեղացի Հայերից մի վաճառականի սեպհական ծախսով, որ ծախսել է մօտ 9,000 ռ.), որի համար քահանան գալիս է Գուչէթից:

Չը նայելով գիւղացւոց աշխատասէր կեանքին, նոքա օրէցօր ընկնում են յետին չքաւորութեան մէջ և հէնց այս պատճառաւ բնակիչներից շատերը Թողնում են իւրեանց ծննդեան տեղը և գաղթում ուրիշ տեղեր: Բնակիչների աղքատութեան պատճառը կարելի է համարել հետևեալները՝ ա. սոցա կեանքը դուրս գալով նահապետական պարզութիւնից, սկսում են շռայլութեան մէջը ընկնել. բ. Վրաց ուխտատեղիներին. այցելութիւն անելը չափազանցութեան է հասած և կարծես իւրեանց կեանքի նպատակը միայն այդ լինին դրած. գ. արբեցութիւնը, որ հետզհետէ իւր սարսափելի հետևանքով մեռցնում է նոցա հոգիքը, և դ. նոցա վաճառականութեան ընկնելը:

Թէ սոքա և Թէ սոցա պէս բաները կարող են կորստեան պատճառք դառնալ, եթէ այստեղի հոգևորականները չը մտածեն սոցա առաջն առնելու համոզեցուցիչ քարոզներով և իւրեանց պարզ կեանքով:

Արապու:

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» Լրագրի):

—

Վլադիկավկազը մի գեղեցիկ քաղաք է և կարելի է նորան դասել կովկասի նշանաւոր քաղաքների չարքում, բայց ինչպէս այդ մօտ 20 տարի առաջ Օսերի հասարակ աւուլը, այդքան գեղեցկացաւ և նշանակութիւն ստացաւ: Եթէ փոքր ինչ խորը մտածենք ակամայ մեր վերոյիշեալ զարմանքը կը փարատուի, աչքի առաջ ունենալով նախ և առաջ Վլադիկավկազի մեղմ և զով օդը և երկրորդ նորա տեղի դրութիւնը: Վլադիկավկազը հարաւից և արևմուտքից շրջապատուած է կովկասեան լեռներով, որ ներկայացնում են մի շվեյցարական երկիր... Վլադիկավկազի հարաւային մասումն է կովկասեան լեռների ամենաբարձր գագաթը — Կազբէկ և այլ ձիւնապատ սարերը: Որքան լեռնոտ են Վլադիկավկազի հարաւային և արևմտեան մասերը, նոյնքան դաշտային նորա հիւսիսային և արևելեան մասերը, այս վերջին երկու մասում չեն նշմարվում բարձրութիւններ, այլ ընդհակառակն բացվում է նայողի առաջ մի մեծ դաշտավայր, որի վերայ ցանած են երկրագործ շինականներից բոստանի բոյսեր:

Ի ներքուստ քաղաքը բաւական կանոնաւոր է, ունի լայն և մաքուր փողոցներ, որոց մէջ աջ և ձախ կողմերում դասաւորուած են մի ուղղութեամբ տներ, փողոցների մէջ տեղով անցնում են երկու կողմից ծառերով զարդարուած ճեմելիքներ և սոցանից գրեթէ մեծ մասը խճուղի են: փողոցներում չի լինում այն փոշին՝ որ սովորական է կովկասի միւս քաղաքներում, պատճառը չարունակ անձրևներն միշտ անպակաս են Վլադիկավկազում:

Գիշերուայ լուսաւորութիւնը, եթէ կարելի է ասել, փոքր ինչ վատ է, ըստ որում կան այնպիսի փողոցներ, որոնք կարօտութիւն ունին երեք կամ չորս լապտերի, բայց սոցա տեղը լուսաւորում են մէկը կամ երկուսը: Վլադիկավկազի շինութիւնքը մինչև այժմ փայտից էին, բայց այժմ ամեն նոր շինութիւն շինվում է քարից, այնպէս, որ փայտէ տները փոքր առ փոքր տեղի են տալիս քարէ տներին:

Վլադիկավկազն ունի մի քաղաքական այգի, մի քաղաքական բանկ և մի քաղաքական Թատրոն, որի մէջ ներկայացումները միշտ լինում են ռուսերէն:

Քաղաքիս մէջ հարաւից դէպի հիւսիս անցնում է Թերեք գետը և այդպիսով քաղաքը բաժանվում է երկու մասը, քաղաքի երկու մասերն ևս միացած են միմեանց հետ երկու կամուրջներով: Քաղաքի մեծ մասը գտանվում է գետի աջ ափում:

Վլադիկավկազն ունի մօտ 9000 բնակիչ, որոնք բաղկացած են զանազան ազգութիւններից. գլխաւորներն են Ռուսները, Օսերը, Գերմանացիք, Հրէաներ և այլն: Անտես չեն արել այս քաղաքը և մեր ազգայինք, այնպէս որ այստեղ բնակվում են մօտ 200 տուն Հայ: Սոցանից կարելի է ասել, որ ոչ մինը բնիկ չեն, այլ գաղթած են զանազան ժամանակներում կովկասի զանազան քաղաքներից Ղզլարից, Մօզդոկից, և մանաւանդ նոր Նախիջևանից: Տեղւոյս Հայերի գործածական լեզուն հայերէնն է. բարբառների կողմից մօտ է Նոր Նախիջևանցոց լեզուին: Առհասարակ բոլորն էլ պարապում են վաճառականութեամբ և սոցա մէջ գտանվում են բաւական գումարատէրներ, տէրութեան ծառայութեան մէջ կարելի է ասել, որ բնաւ Հայ չը կայ: Ունին քարեայ մի նոր շինած եկեղեցի: Եկեղեցւոյ գաւԹում է տեղւոյս Հայերի արական սեռի ծխական դպրոցը, որի մէջ ուսանում են 40-ի չափ մանուկներ: Մանուկների նստած տեղը— բաւականին մեծ լուսաւոր սենեակ է: Ուսանելի առարկայքն են՝ կրօն, Հայոց և Ռուսաց լեզուներ, Թուաբանութիւն, նկարողական ուսում, Հայոց և Ռուսաց վայելչագրութիւն: Դասագրքերն են հայերէնից «Մայրենի լեզու» Տէր-Ղևոնդեանի, ռուսերէնից «Родное слово» Ушинскаго, Թուաբանութիւնը անցնում է Եւտուշեվսկու մեթոդայով: Պարապմունքից ազատ ժամանակներում աշակերտներն ուսանում են կազմարարութիւն: Ուսումնարանը կառավարում են երեք հոգաբարձուներ: Ուսումնարանի նիւթական մասը հոգում են եկեղեցին և ժողովուրդը իւրեանց նուիրատուութեամբ: Վլադիկավկազը պատկանում է Աստրախանի Թեմին և ունի երկու քահանայ, որոնցից մինը բարեկարգ է և մի և նոյն ժամանակ կրօնուսոյց ծխական դպրոցում:

Կնքելով նամակս յայտնում եմ, որ Յուլիսի 28-ին հասաւ արդէն Վլադիկավկազցիների վաղուց ցանկած Ռոստով— Վլադիկավկազեան երկաթուղին, որ մեծ նշանակութիւն է ունենալու այսուհետև Վլադիկավկազի համար: Երեկոյեան ժողովրդեան խուռն բազմութիւնը անհամբեր սպասում էր երկաթուղւոյ առանձին գնացքին, որով պէտք է եկել էր Պետերբուրգից Նորին Բարձրութիւն կովկասեան փոխարքայն, ժամը 8ին հասաւ գնացքը և Նորին Բարձրութեան բաւական շըքեղութեամբ ընդունեց քաղաքը:

Միւս օրը Յուլիսի 29-ին ժամը 12-ին ճանապարհ ընկաւ Նորին Բարձրութիւնը դէպի Թիֆլիսի կողմը: Երկաթուղին արդէն բացուած է ամենքի համար:

*

Մենք Մեղուի մէջ հաղորդած էինք Ղարասուբազարին կարկտից հասած վնասի մասին. այժմ լրագրերում կարդում ենք, որ Թագաւոր կայսրն բարեհաճել է, ներքին գործոց նախարարի յայտարարութեամբ, Թոյլատրել նուիրատուութիւն հաւաքել համայն կայսերութեան մէջ յօգուտ այդ քաղաքի վնասելոց:

—

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

—

Ամսոյս 1 ին Ս. Պետերբուրգում կատարվել է երկրորդ ներքին փոխառութեան տոմսակների վիճակախաղը և հետևեալ տոմսակներին են ընկել տանելի գումարները՝

500 ռուբլի:

№ Սէրի	№ Տոմս.	№ Սէրիի	№ Տոմս.	№ Սէրիի	№ Տոմս.
00,080	26	07,324	43	13,905	27
00,090	6	07,371	41	13,947	22
00,195	38	07,408	41	13,983	37
00,215	22	07,424	13	13,984	44
00.383	41	07.440	39	14,006	50
00,531	34	07,445	32	14 008	34
00,672	4	07,451	10	14.022	29
00,714	25	07,507	44	14,153	4
00,751	10	07,561	22	14,182	16
00,879	43	07,562	25	14,230	12
00,908	31	07,563	12	14,435	26
00,998	14	07,654	37	14,599	2
00,998	30	07,697	32	14,603	42
01,031	45	07,705	18	14,689	38
01,045	31	07,721	46	14,709	12
01,181	24	07,734	22	14,711	33
01,287	44	07,921	40	14,748	6
01,361	15	07,958	17	14,790	6
01,365	46	08,022	12	14,837	29
01,374	25	08,074	14	14,650	34
01,470	11	08,122	18	15,006	35
01,488	20	08,257	19	15,115	23
01,723	22	08,324	10	15,187	5
01,740	17	08,324	11	15,242	1
01,781	8	08,354	4	15,244	13
01,802	20	08,492	3	15,259	47
01,961	7	08,496	30	15,261	28
01,986	41	08,510	15	15,276	29
02,005	35	08,513	22	15,437	30
02,021	28	08,657	23	15.447	5
02,116	16	08,723	34	15,708	11
02,286	7	08,779	26	15,788	33
02,401	22	09.037	24	15,827	17
02,527	43	09,089	27	15,829	1
02,544	43	09,112	14	15,896	31
02,758	40	09,120	7	15,902	2
02,805	22	09,132	12	16,156	42
02,864	22	09.189	47	16,22[illegible]	50
02,873	2	09,218	33	16,478	18
02,974	12	09,412	15	16,556	45
02,976	12	09,473	45	16,586	26
02,980	46	09,522	10	16,630	42
03,177	48	09,993	23	16,663	8
03,182	26	10,162	32	16,703	10
03,226	3	10,183	31	16,777	45
03,425	27	10,217	37	16,812	48
03,449	14	10,271	41	16,861	27
03,470	15	10,659	4	16,906	29
03,687	35	10.756	38	17,075	1
03,920	25	10,799	28	17,320	27
04,090	15	10,940	34	17,336	34
04,357	42	11,066	32	17,578	27
04,391	12	11,233	17	17,598	41
04,431	13	11,415	6	17.741	21
04,656	45	11,451	9	17,793	23
04,665	7	11,501	15	17,846	3
04,717	35	11,547	38	17,848	31
04,782	40	11,570	12	18,011	46
04,964	48	11,670	35	18,253	7
05,043	22	11,733	3	18,497	6
05,121	33	11,900	16	18,526	48
05 251	33	11,913	9	18,662	29
05,267	32	11,951	4	18,735	22
05,314	7	12,076	47	18,974	29
05,406	2	12,094	21	18,985	3
05,710	26	12,107	25	19,061	46
05,855	28	12,136	33	19,075	40
05,905	21	12,177	34	19,158	13
05,913	10	12,203	25	19,213	26
05,944	42	12,213	45	19,304	6
06,057	47	12,389	9	19,307	12
06,139	28	12,395	16	19,318	9
06,223	44	12,650	16	19,330	16
06,263	45	12.717	9	19,335	13
06,301	24	12,851	36	19,366	18
06,321	40	12,972	26	19,386	34
06,354	8	12,974	15	19,388	45
06,439	47	13,015	46	19,444	41
06,657	44	13,085	18	19,734	24
06,708	36	13,141	11	19,752	19
06,726	2	13,144	2	18,766	18
06,729	17	13,194	3	19,778	26
06,791	32	13,261	41	19,807	8
06,914	47	13,436	23	19,974	19
06.949	24	13,527	42		
07,157	18	13,507	3		
07,182	49	13,768	26		
07,241	17	13,847	34		

Ընչացած տոմսակները՝

00,242	03,424	08,855	12,949	18,266
01,220	05,477	08,960	13,170	18,289
01,396	05,539	09,796	13,209	18.394
02,459	06,287	09,827	14.376	18,666
01,674	06,542	10,308	14,705	18,788
01,943	06.683	10,395	14,829	18,922
02 238	06,800	10,739	16,085	19,358
02,270	07.499	11.485	16,751	19.679
01,731	07,935	11,512	16,956	19,692
02,754	08 168	12,163	17,351	19,810
02,862	08,196	12,948	17,423	

—

«Голосъ» լրագրում կարդում ենք, որ Ցարիցին քաղաքում գտել են կեղծ Թղթադրամների գործարան, ուր շինելիս են եղել 10, 5 և 3 ռուբլանոց Թղթադրամներ:

—

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է. որ բարձր հոգևոր հաստատութեան մէջ այժմ հարց է զարթել եկեղեցիների մօտ շինելու ապաստանրան մնացած ծխերի որբոց համար, ուր երեխայքը կը մնան մինչև արքունական ուսումնարաններում նոցա համար տեղ գըտնեն:

—

Երկաթուղու վարչութիւնը Մցխեթայի տօնի պատճառով նշանակել է ամսոյս 30-ին և հոկտեմբերի 1-ին առանձին չարք գնացքների, Թէ գնալու և Թէ վերադառնալու համար: Անցեալ տարիների անչարմարութեանց առաջն առնելու համար տոմսակներ կը ծախվին չորս տեղերում:

Այս առԹիւ պարտք ենք համարում յիշել մեր Հայերի համար, որ Մցխեթայում կայ հանգուցեալ Հ. Էֆենդեանցի կառուցած Հայ փոքրիկ եկեղեցի, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան խնամոց տակ է և որոյ արդիւնքը միւս ուխտատեղիների արդեանց նըման պատկանում է նոյն դպրոցին:

«Кавказъ» լրագրի ամսոյս 21-ի համարում կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնքը Աղէքսանդրապօլից.

«Աղէքսանդրապօլից մեզ հաղորդում են, որ այնտեղ նահանգական իշխանութեան կարգադրութեամբ փակած են բոլոր մասնաւոր դըպրոցները, որոնք չունէին ստացած օրինաւոր իրաւունք իրանց գոյութեան համար: Շատ մանուկներ, առ ժամանակ, պէտք է մնան առանց սկզբնական կրթութեան, որովհետև այնտեղի գաւառական դպրոցը արդէն լիքն է ուսանողներով: Ուստի և քաղաքացիք, ինչպէս լսվում է, կամենում են նորոգել իրանց միջնորդութիւնը բանալու իրանց քաղաքում արական և իգական սեռերի պրոգիմնազիօններ: Նոյնպէս այնտեղ տեղական Հայ հոգևոր վարչութիւնը հրաւիրեց երկու գիմնազիականների Ռուսաց լեզուի ուսուցիչ Հայոց հոգևոր դըպրոցում, որոշելով իւրաքանչիւրին տարեկան 300 ռ. ամենօրեայ 2 ժամուայ պարապմանց համար»:

Այս յօդուածը Թարգմանութեամբ հաղորդելով Հայ ընթերցողներին՝ չենք կարող չը հրաւիրել նորա վերայ և՛ Աղէքսանդրապօլի Հայ հոգևոր դպրոցի հոգաբարձուաց և հոգևոր իշխանութեան ուշքը: Դեռ վաղ քանի որ մասնաւոր դպրոցները փակված չէին նահանգական իշխանութեան կարգադրութեամբ, զգալի էր ծխական դպրոցների կարևորութիւնը, նայելով բազմաթիւ մանկանց, որոնք չունէին տեղ սկզբնական ուսումն ստանալու համար և այս մասին քանիցս խօսուած է և հրատարակված ու հոգաբարձութիւնը միշտ իրան պատրաստ է ցոյց տուած բանալու նոր ծխականներ: Այժմ ինչպէս երևում է կովկասի վերոյիշեալ Թըղթակցութիւնից ուսումնակարօտ մանկանց Թիւն աւելացել է. ուստի և աւելի զգալի եղել ծխական դպրոցների կարևորութիւնը: Այս հանգամանքը պէտք է անշուշտ շարժէ Թէ հոգաբարձութեան և Թէ հոգևոր վարչութեան մէջ եռանդ և ձգտումն փութով իրագործելու ծխականների հարցը՝ նա մանաւանդ որ նոյն իսկ մանկավարժութեան գիտութիւնը մերժում է ամեն սկզբնական կրթութիւն, բացի մայրենի լեզուով, որ մենք չունինք իրաւունք սպասելու և պահանջելու կառավարչական դպրոցներից: Դա մեր սրբազան պարտքն է և օրէնքի պահանջը:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ.

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ.

Սեպտեմբերի 16-ից կոստանդնուպօլսից ստացած հեռագիրը յայտնում են, որ Աւստրիայի, Գերմանիայի և Իտալիայի հիւպատոսները սեպտեմբերի 12-ին եկան Մոստար: Նոցա ասելով ապստամբները պահանջում են ժամանակաւոր խաղաղութիւն նորա համար, որ նոցա առաջնորդները գալով Սերվեր փաշայի և հիւպատոսների հետ միասին խորհրդակցելու, որ բացատրելով անբաւականութեանց կէտերը և իւրեանց ցանկացած վերանորոգութիւնները, կարողանան բացատրել ապստամբների ցանկութիւնները: Նոցա այդ ցանկութիւնները կայանում են ի մէջ այլոց հետևեալ կէտերում՝ որ քրիստոնեաներին Թոյլ տրվի վկայութիւններ տալու դատարաններում, որ ոստիկանական պաշտօնատարները ընտրվին տեղացի բնակիչներից և որ հարկերի քանակութիւնը նուազեցնեն մի քանի տոկոսիք: Միևնոյն ժամանակ ապստամբները կամենում են, որ տէրութիւններն երաշխաւոր լինին, որ այդ կարգադրութիւնները կ'իրագործվին: Ուրովհետև այդ վերջի ցանկութիւնը ներկայումս անհնար է ընդունել, ուստի հիւսիսային երեք պետութեանց դեսպանները վճռել են հրահանգներ ուղարկելու իւրեանց հիւպատոսներին, որով յանձնում են նոցա համաձայնելու Սերվեր փաշայի հետ և մի գործնականապէս ի կատար ածելի խաղաղական նախագիծ կազմելու և յետոյ ներկայացնելու դեսպանաց նկատողութեանը: Ֆրանսիայի դեսպանը համաձայնեցաւ միանալու այդ միջոցին միայն այն չափով, որքան թոյլ է տալի անմիջամտութեան սկզբունքը: Անգլիական և իտալական դեսպանները համարում են հիւպատոսական յանձնարարութիւնը վերջացած, բայց այնուամենայնիւ նոքա ի նկատի առան հիւսիսային դեսպանների վճիռը:

Հապէշաստանի և Եգիպտոսի մէջ ծագած թշնամութեան պատճառներուն վրայ հետևեալ տեղեկութիւնները կը գրեն Գահիրէէն օգոստոս 14 թուով:

«Հապէշաստան երկու տարիէ ի վեր հանդարտ էր. Եգիպտոսի խաղաղութեանը չէր դպչեր, և կը յուսացուէր որ այս խաղաղ վիճակն երկար ժամանակ պիտի շարունակէր: Այս պատճառաւ Եգիպտոսի խտիւն ալ Հապէշաստանի սահմանագլուխներուն վրայ դրած զօրաց մեծ մասն ետ կանչելով՝ քանի մը գումարտակ միայն թողած էր՝ մանր և անջատ խումբերու բաժնած: Բայց այս օրերս յուզմունք մ'սկսաւ Հապէշաստանի մէջ, գլխաւորապէս Յօհաննէս թագաւորին իշխանութեան ներքև գտնուող ցեղերուն մէջ:

«Սուտանի կառավարչին կողմէ Գահիրէ ղրկուած հեռագիր կը ծանուցանէ թէ Հապէշ ցեղերու գլուխներէն ոմանք գիտնալով որ Եգիպտական սահմանագլուխները թափուր են, այն կողմը մտեցած են թշնամական դիտաւորութեամբ: Առայժմ յայտնի չէ թէ որ կէտի վրայ պիտի յարձակին: Յօհաննէս թագաւորն ալ քիչ ժամանակէն պիտի գայ միանայ անոնց հետ իր զօրքով:

«Սահմանագլխին վրայ գումարեալ Հապէշաց թիւն 30000 կը հաշուեն:

«Խտիւն այս իրողութիւնն իմանալուն պէս հրաման ըրաւ, որ շուտով օգնական զօրք ղրկուի այն կողմը. օգոստոս 11-ին երեք շոգենաւ Սուէզէ գնացին 1000ի չափ հետևակ զօրք առնելու և Սուտան տանելու համար: Ուրիշ զօրքեր ալ ճանբայ ելնելու պատրաստ են՝ եթէ հարկ դատուի ղրկել:

«Եգիպտական Սուտանի կառավարութիւնը բնաւ կասկած չունի պատերազմին ելից վրայ: Եգիպտական զօրաց կրթութիւնն ու ընտիր զէնքերն անոնց յաջողութիւնը կապահովեն: Հապէշաց թշնամութեան շարժառիթն յայտնի չէ, բայց հաւանական կերևի որ աւարառութեան տենչն եղած ըլլայ»:

Վերջէն եկած հեռագրական լուր մը կը ծանուցանէ թէ Հապէշք Մասօվահի վրայ յարձակելով՝ եգիպտական զօրաց հետ կռուի բռնուեր և յաղթեր են: Այս վրայ Եգիպտոսէն բազում զօրք կը ղրկուի Սուտան: Բարձր. խտիւն հրաման ըրեր է, որ իր զօրքերն Հապէշաց յարձակումը վանելէ ետև Հապէշաստան մտնեն, և մինչև որ ապագայ յարձակմանց դէմ ապահով երաշխաւորութիւններ ձեռք չը բերեն, պատերազմը շարունակեն:

(Մասիս).

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Այս համարի հետ բաժանվում է մեր ընթերցողներին տետրակ, որ է յայտարարութիւն և ծանօթութիւն պ. Մ. Միանսարեանցի տպագրութիւնների մասին:

Հարկ ենք համարում աւելացնել պ. Միանսարեանցի ցանկութեամբ, որ այդ տետրի մէջ ուղղելու է հետևեալ երկու սխալը՝ էջ 6. կարծիքը պէտք է լինի կարծիքները. էջ 16 всецерковная литература. պէտք է լինի вся և այլն:

—

Պ. Միանսարեանցի վերոյիշեալ տետրից ընթերցողները կը տեղեկանան, որ նորա հրատարակութեամբ տպվում է՝ «Опытъ систематическаго справочнаго каталога о Кавказѣ, Закавказіи и племенахъ эти края населяющихъ», ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և մասամբ անգլիերէն, լատիներէն, իտալերէն, լեհերէն և այլ լեզուներով: Այդ գրքից արդէն տպուած է 63 ութածալ թերթ 996 երես: Բոլոր գիրքը կը բաղկանայ մօտ 100 թերթից և մեծ. պ. Միանսարեանցը խոստանում է, եթէ հանգամանքները յաջողեն, աւարտել բոլոր տպագրութիւնը 1876 թ.

Վաղուց է մենք սպասում ենք այդ հրատարակութեան, որ մեծ. պարոնը աւելի քան տասը տարի ամենայն եռանդով աշխատում է ի կատար ածել: Այդ հոյակապ աշխատասիրութիւնը, ինչպէս տեղեկանում ենք տետրի մէջ զետեղած համառօտ բովանդակութիւնից, պարունակելու է իւր մէջ ամբողջ Կովկասի և Անդրկովկասի վերաբերութեամբ ամենազան հետաքրքրական և արդիւնաւոր տեղեկութիւններ:

—

Ամսոյս 22-ին երկուշաբթի, բացուեցաւ քաղաքային խորհրդի նստերը: Նոյն օրը խօսվեցաւ ձմերային թատրոնի հարցի մասին և. ընտրուեցան անոր գնահատող յանձնաժողովի անդամները:

—

Գտել են հետևեալ հնարք ճնճղուկներին վախեցնելու համար՝ ծառերի մէջ և նոյն իսկ ծառերի վրայ թոկ են կապում, որոյ վերայ կախ են անում կապոյտ թղթի երկար շերտեր: Քամին միշտ շարժում է և թոկը և թուղթը և այս սաստիկ վախեցնում է ճնճղուկներին: Նոյնպէս խաղողի ողկոյզները ծառի վերայ փաթաթում են այդ տեսակ կապոյտ թղթերի մէջ:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԵՕՆԵԱՆՑ
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 26-ին

Ոսկին (պօլուիմպերիալ)	5 —	90
Արծաթը (հին մանէթ)	1 —	10
Հին աբաասն. (5 հատը)	1 —	„
Խոլանդակագիր Պօլտաւ		
վճարելիք Օսմանեան լիրա	6 —	55
Դուրէժունը	4 —	40
Լոնդոնի կուրսը	7 —	26
Մարսելինը	348 —	
Մոկկան կոֆէ	19 —	„
Մարտինկոյին	13 —	„
Լիանին	16 —	40
Շաքարը բրուդակի	8 —	„
Միւս տեսակ	7 —	80
Շաքարը ռաֆ	8 —	„
Արտասահմանեան	7 —	80
Շաքարաւազը	6 —	90
Զագրանիցի տրանզիտը	4 —	50
Մաքս վճարածը	7 —	50
Մետաքս Նուխու լաւը	108 —	„
Խմերէթունը	45 —	„
Բուրդը Թուշու	7 —	80
Թաթարակի	4 —	50
Պղպեղը	10 —	10
Արճիճն	3 —	40
Օճառ (սապոն)	3 —	20
Աղը հասարակ	„ —	65
Բամբակը Երեւանի	5 —	20
Ամերիկ. սերմ	6 —	10
Վերմիշել և մակ. Ռուս.	5 —	20
Օդեսու	5 —	20
Տեղական	4 —	40
Սագոյ սպիտակն	4 —	„
Գրեչիշնի	2 —	10
Պերլովիյ	5 —	„
Կրուպայ Մաննիյ	2 —	60
Տորոնը տեղական	8 —	50
Որդան կարմիր առաջինը	132 —	10
„ „ Երկրորդն	98 —	20
„ „ Խմէրեթու	123 —	„
Ծխախոտ Տրապիզօն լաւն	15 —	40
Սամսոնը 10-ից	50ը —	„
Կեօրակի 25-ից	75ը —	„
Բոխչայի 14-ից	50ը —	„
Լատարիբիլեթն առաջին	225 —	„
Երկրորդը	223 —	„
Մոմը բնաձարպի (ստէար.)	10 —	20
Ճրագուի	5 —	20
Երկաթը ձողաձև (բրուսկ)	3 —	30
Տախտ. (լիստով.)	2 —	70
Մեխացուն	3 —	20
Ցինկ	5 —	95
Պղինձը անգլիու	13 —	40
Տեղական	10 —	45
Անագը (կլայեկ)	13 —	40
Անուշադիրը (նիշադ.)	7 —	20
Ալիւրը հասարակ	1 —	„
Պեստովի (չվալը)	15 —	„
Ախվերդովինը 1,	12 —	50
2,	10 —	20
3,	9 —	40
Բրոդսկի ալիւր	14 —	30
Բրինձը Լանքորանի	2 —	40
Գարին	„ —	55
Սպիրտն 83 աստիճանի	6 —	70
Նաւթը	2 —	50
Լեղակը առաջինը	180 —	„
„ „ Երկրորդն	154 —	„
Իւղը	9 —	90
Ձէթը կտաւատի	4 —	„
Կնճիթի (քունջութի)	6 —	20
Շիբն	2 —	60
Գտորն	6 —	70
Մեղրամոմ	20 —	„
Խունկն	8 —	„
Ձաղն	1 —	40

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՓՈՍՏԸ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, ՍԻԲԻՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԵՒ Բոլոր տեղերը, (բացի Պարսկաստանից և Ասիական-Տաճկաստանից) գնում է ամեն օր, բացի կիրակի օրից:
ԵՐԵՒԱՆ — Երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:
ԱԼԵՔՍԱՆԴ-ՐԱՊՈԼ — Չորեքշաբթի և ուրբաթ:
ՆՈՐԲԱՅԱԶԷԹ — Չորեքշաբթի:
ՓՈԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹ. ՎԵՐԱՅ ԳՏԱՆՎԱԾ ՏԵՂԵՐԸ — Ամեն օր, բացի կիրակի:
ԶՈՒԳԴԻԴԻ — Չորեքշաբթի:
ՕԶՈՒՐԳԷԹ — Երկուշաբթի և ուրբաթ:
ԱԽԱԼՑԽԱ — Երկուշաբթի և ուրբաթ:
ԲՈՐԺՈՄ — Երկուշաբթի և ուրբաթ. իսկ մայիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 15-ը ամեն օր բացի կիրակի օրից:
ԲԵԼԻ-ԿԼԻՉ ([illegible]) — Երկուշաբթի և ուրբաթ.
ԲԱԲՈՒ (Ելիզաւետպօլի վրայ) — Երկուշաբթի, հինգշաբթի և ուրբաթ:
ՆՈՒԽԻ, ՑԱՐՍԿԻ-ԿՈԼՈԴՑԻ ([illegible] վրայ) և ԶԱՔԱԹԱԼԱ, ՍՂՆԱԽ, ԹԵԼԱՒ և ԼԱԳՕԴԵԽ: — Երեք շաբթի և շաբաթ.

—

ՓՈՍՏԻ ԿԱՌՔԵՐԸ

ԽԱՇՈՒՐԻՑ ԲՈՐԺՈՄ, ԱԽԼՑԽԱՑ ԵՒ ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆ ԵՒ ԸՆԴ ՀԱԿԱՌԱԿՆ բացուել են փոստի կառքերի գնացքներ:

ԽԱՇՈՒՐԻՑ՝ Բօրժոմ—գնում է կիւրակէ, չորեքշաբթի և ուրբաթ—2 ժ. 30 գկնի ճաշի:

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ Աբասթումանն—երկուշաբթի և հինգշաբթի առաւօտեան 7 ժ.

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻՑ՝ Բօրժօմ—երեքշաբթի և ուրբաթ առաւօտեան 8 ժ.

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ Խաշուր—երեքշաբթի, ուրբաթ Աբասթումանից եկած կառքով) և շաբաթ (առանձին Բօրժօմից դուրս եկող կառքով): 6 ժ. 5. գկնի ճաշի:

—

ՓՕԹԻ—ԹԻՖԼԻԶԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(սեպտեմբերի 1-ից)

I

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔ.

ԹԻՖԼԻԶԻՑ դուրս է գալիս № 2 գնացքը առաւօտեան 9 ժ. 36 ր., համնում է ԽԱՇՈՒՐ 2ժ. գկնի ճաշի և ՓՕԹԻ — գիշերուայ 11 ժ 44 ր.:

ՓՕԹՈՒՑ դուրս է գալիս № 1 գնացքը առաւօտեան 8 ժ. 40 ր. համնում է ԽԱՇՈՒՐ 5 ժ, 41 ր. գկնի ճաշի և ԹԻՖԼԻԶ գիշերուայ 10 ժ 16 րոպ.

II

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔ.

ԹԻՖԼԻԶԻՑ դուրս է գալիս № 8 գնացքը երեկոյեան 4 ժ. 54, համնում է ԽԱՇՈՒՐ գիշերուայ 11 ժ. 10 ր. և ՍՈՒՐԱՄ — գիշերուայ 11 ժ. 37 ր.:

ՍՈՒՐԱՄԻՑ դուրս է գալիս № 7 գնացքը գիշերուայ 12 ժ. 37 ր. համնում է ԽԱՇՈՒՐ գիշերուայ 12 ժ. 51 ր. և ԹԻՖԼԻԶ — առաւօտեան 7 ժ. 24 ր.

—

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ (Մուզէում) բաց է Երեքշաբթի, Ուրբաթ և Կիրակի օրերը առաւօտեան 10 ժամից մինչև կէս օրից յետոյ 3 ժամը:

—

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ երթևեկ հիւանդների համար գտնվում է Սեմինարիայի դիմացը Ց. Զիթախեանի տանը: Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր առաւօտեան 8 ժամից մինչև 10 ժամը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԿԱԹՆԵՂԷՆ

Յուլիսի 23-ից Զաք. Գրիգորեանցի ագարակից (ֆերմից) կը վաճառուին քաղաքիս երեք տեղերում՝ ա) Թամամշովի քարվանսարայի հիւսիս—արևմտեան անկիւնում № չոտրի և Երվէնդի խանութի դիմացը, բ) Բուլվարի վերայ Արտ. Մարկոսեանի տանը—Դր. Տէր—Աբրահամեանցի խանութում և գ) Կուկիայումն—Հաւաճալի փողոցումն կատ. Քեթխուդաեանցի տանը՝

1. կաթը - մէկ ֆունտը — — 5 կոպէկ.
2. Հում սեր (сливки)—շիշը— 45 կոպէկ.
3. տրաժան (сметана)—ֆ. — 20 կոպէկ
4. նոր—թան (творокъ)—ֆ.— 8 կոպէկ.
5. կարագ— ֆ. — — — 45 կոպէկ.
7. մածուն ([illegible] ֆունտը) սկսեալ — 5 կոպէկից.

Այդ կաթնատներում ընդունվում են և ապսպրանքներ (заказъ):

ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐ անունով մի աշխատութիւն, պատրաստ ունիմ տպագրելու, որ պարունակում է իւր մէջ մօտ 600 ընտիր անեկդոտներ, թէ մեր և թէ օտար ազգերի կեանքից վերցրած: Բաժանորդագրութեան գինն է 20 կ. իսկ տպագրելուց յետոյ իւրաքանչիւր օրինակի գինը կլինի 30 կոպ.:

Գրքի վերջումը կը տպուին ստորագրողների ազգանունները, և նոյանից իւրաքանչիւրը կստանայ այնքան օրինակ, որքան կը բարեհաճի ստորագրուել:

Ահա այն տեղերը և անձինքը, որտեղ և որոնց մօտ կարելի է ստորագրուել:

Թիֆլիս . . { Պ. Զ. Գրիգորեանցի մօտ / Պ. Ե. Ծատուրեանցի . . . / Պ. Գ. Մատինեանցի . . . / Պ. Ց. Տէր-Յովհաննիսեանցի } Հիւսաբարում
Ախալցխա . . Պ. Ց. Գեղամեանցի
Սղնախ . . . Ե. քահանայ Տէր Աստուածատրեանցի
Թելաւ . . . Պ. Գ. Տէր Մարտիրոսեանցի
Նուխի . . . Պ. Ա. Փանիեանցի
Երևան . . . { Պ. Ն. Աթմասեանցի / Պ. Ց. Տէր-Յովսէփեանցի }
Կորբ . . . Պ. Հայկազունու
Ալէքսանդրապօլ. Պ. Հ. Ղուկասեանցի
Մեծ Ղարաքիլիսայ Ա. քահանայ Տէր Սիմէօնեանցի
Հ. Նախիջևան Պ. Բ. Տէր Միքայէլեանցի
Բագու Պ. Թ. Փանիեանցի
Թաւրիզ Մ. քահանայ Փափազեանցի
և Վ. Ագուլիս Աշխատասիրողի ...... մօտ

Ց. Նազարեանց:

Այս քանի օրում մամուլի տակից դուրս եկաւ Բ. Ֆրանկլինի „փորձառու Ռիչարդի խրատները" կամ հարստանալու միջոցը" վերնագրով գրքոյկը, Թարգմանութիւն Ղ. Աղիփեանցի, տպագրութիւն Թիֆլիսոյ գիմնազիայի հայ աշակերտների: Գրքոյկի օգուտը կը նուիրուի Հայոց Գայիանեան օրիորդաց ուսումնարանին: Վաճառւում է Վարդանեան և ընկերութեան գրավաճառանոցում: Գինն է 10 կոպ.

Ժամանակ կապալառութեան Աթոռապատկան Տանն որ ի Տփխիս քաղաքի Ամիրխանեանցի անուանեալ, յորում ի միում բաժնի բնակի ատենաւոր Աբէլն Տէր Մինասեանց տարեկան երկու հարիւր ռուբլով և ի միւսումն Պօլիցէյսկի Ցարութիւն Իւզբաշեանց երկու հարիւր եօթանասուն ռուբլով, ըստ որում լրանայ այն է՝ առաջնոյն ի 1-ին նոյեմբերի սորա ամսոյ, և միւսոյն ի 1-ին փետրվարի առաջիկայ 1876 ամի, ուստի Սինոդն Սրբոյ Էջմիածնի տայ կապալաւ գլխաւորեալ կալուածս եռամեայ ժամանակաւ: Ցանկողաց վճար կապալին պարտ է կապալառուն հատուցանել ի տարին յերկուս նուագս կանխիկ, ամենատեսակ ծախք նորոգութեանց կալուածոյն լինելոց է ի հաշիւ կապալառուին. ցանկացողք ունելոյ կապալաւ գլխաւորեալ շինուածս կարեն ուղղակի դիմել ի Սինոդս օրինաւոր գրաւականաւ կամ անձամբ, և կամ առանձին խնդրագրով վասն առաջնոյն ց1-ին առաջիկայ հոկտ. և վասն վերջնոյն ց1-ին յունվարի 1876 ամի.

Անդամ Սինոդի Գրիգոր վարդապետ.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ 26-го СЕНТЯБРЯ 1875 г. Типографія А. Энфаджіанцъ и К-° Տուն Բժշկապետ Մ. Ռօտինեանց